

10. Krynytskyi, I.E. (2010), "Theoretical problems of tax process", Thesis abstract for Doct. Sc. (Jurisprudence), 12.00.07, National university of the name of T. Shevchenko, Kyiv, Ukraine.
11. Kucheryavenko, M.P. (2009), *Podatkovi protseduriy : pravova pryroda i klasiyifikatsiya : monohrafiya* [Tax proceedings : legal nature and classification : monograph], Alerta ; KNT ; TsUL, Kyiv, Ukraine.
12. Kucheryavenko, M.P. (2011), "Legal nature of procedural regulation of taxation", *Yuryst Ukrayiny*, no. 2 (15), pp. 26-29.
13. Bodnaruk, Yu.V. (2008), "Tax proceedings in Ukraine : theoretical legal foundations", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.07, *Odesa national legal academy, Odesa, Ukraine*.
14. Minaeva, O.M. (2014), "To the question about sources and structure of the tax process", *Custom procedures*, no. 2 (92), pp. 255-259.

УДК 342.95

СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Поляк А.В., ст. викладач

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
пр-т Л. Ландау, 27, м. Харків, Україна
anton-poljak@rambler.ru*

У статті досліджено історичні шляхи розвитку і становлення податкових органів на українських землях. Зроблено висновок про необхідність використання історичного досвіду еволюції оподаткування для подальшого вдосконалення системи податкових органів України.

Ключові слова: податкові органи, збирачі податків, податні інспектори, фінансові комісії, податкові інспекції, податкова реформа.

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НАЛОГОВЫХ ОРГАНОВ НА УКРАИНСКИХ ЗЕМЛЯХ

Поляк А.В.

*Харьковский национальный университет внутренних дел, пр-т Л. Ландау, 27, г. Харьков, Украина
anton-poljak@rambler.ru*

В статье исследованы исторические пути развития и становления налоговых органов на украинских землях. Сделан вывод о необходимости использования исторического опыта эволюции налогообложения для дальнейшего усовершенствования системы налоговых органов Украины.

Ключевые слова: налоговые органы, сборщики налогов, податные инспекторы, финансовые комиссии, налоговые инспекции, налоговая реформа.

ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE TAX AUTHORITIES IN THE UKRAINIAN LANDS

Poliak A.V.

*Kharkiv national university of internal affairs, ave. L. Landau, 27, Kharkiv, Ukraine
anton-poljak@rambler.ru*

The article contains a research of the historical development and establishment of the tax authorities in the Ukrainian lands.

The process of establishment and development of the tax authorities includes five stages, which have different degrees of the tax system development.

The origin and development of Kievan Rus in VIII–XII centuries can be considered as the first stage of the tax system development and the beginning of a tax administration in Ukrainian lands. There was no special tax authority at that time. Princess Olga performed the first tax reform. She created a network of specialized tax collection points.

The second stage of the tax authorities' development occurred when the Ukrainian lands were a part of other states in the XIV – early XX centuries. The article contains the analysis of the tax authorities' formation during the stay of Ukrainian lands in the Grand Duchy of Lithuania, Polish-Lithuanian Commonwealth, the Zaporizhian Sich and the Russian Empire.

The third stage of the tax system and tax authorities' development in the Ukrainian lands occurred in the period of the Ukrainian People's Republic, Hetmanate and Directory. An independent monetary policy began to form in this period.

The fourth stage of the Ukrainian tax authorities' system formation included the stay of Ukrainian lands in the Soviet Union. The collection of taxes and the control over timeliness of their payment was assigned on the financial inspectors, their assistants and financial agents.

The fifth stage of formation and development of tax authorities in the Ukrainian lands began after Ukraine received independence in August 1991. State tax service of Ukraine was created in 1992. The State tax administration of Ukraine and local state tax administrations were created in 1996. The state fiscal service of Ukraine was founded in 2014.

The article contains a conclusion about the necessity of using the historical experience of the taxation evolution to improve the tax authorities system of Ukraine.

Key words: tax authorities, tax collectors, tax inspectors, financial commission, tax inspection, tax reform.

У сьогоднішніх українських складних економічних умовах, у яких знаходиться Україна, надзвичайно важливого значення набуває проведення загальнодержавних реформ, ефективна реалізація яких неможлива без достатніх і систематичних фінансових надходжень до державного та місцевих бюджетів, основу яких становлять податки і збори.

Стабільне й повне надходження податків до бюджетів різних рівнів забезпечується уповноваженими державними органами – податковими (контролюючими) органами. Діяльність таких органів і їх правовідносини з іншими учасниками податкових відносин мають важливе теоретичне й практичне значення. Ефективність функціонування цих органів безпосередньо залежить від правильної організації їхньої діяльності. Саме тому вивчення історичного досвіду діяльності податкових органів на українських землях і подальше теоретичне та практичне застосування його позитивних здобутків набувають важливого значення.

Дослідженням історії оподаткування на території України займалися такі вітчизняні науковці, як Ф.О. Ярошенко, В.Л. Павленко, Н.В. Нечай, В.Л. Андрущенко, П.В. Цимбал, Т.Я. Цимбал, М.П. Бадида, В.Г. Баранова, О.Ю. Дубовик, Н.М. Ткаченко, А.М. Соколовська, О.М. Головка, І.В. Ковальчук, Т.Б. Ясеновська та інші. Історичний розвиток фінансової думки та фінансових інститутів розглядається в роботах зарубіжних учених: Г.Л. Мар'якіна, В.М. Пушкарьової, І.М. Александрова, Д.Г. Черника. Проте варто зауважити, що об'єктом уваги більшості науковців є історія податків і зборів. При цьому дослідженню історії становлення й розвитку саме податкових органів приділено недостатньо уваги.

Метою статті є дослідження історичних шляхів становлення й розвитку податкових органів на українських землях, результати якого можуть бути використані для вдосконалення чинної системи податкових органів України та підвищення ефективності їхньої діяльності.

Історичні дослідження виникнення й розвитку оподаткування свідчать про те, що певні правовідносини, пов'язані зі справлянням податків, мали місце вже в найперших державних утвореннях різних народів світу. Процес формування системи оподаткування на українських землях сягає найдавніших часів.

Спираючись на наукові дослідження історії оподаткування на українських землях, вважаємо за доцільне розглядати процес становлення й розвитку податкових органів згідно з певними етапами розвитку системи оподаткування загалом [1].

Зародження й розвиток Київської Русі у VIII-XIII століттях можна вважати першим етапом розвитку системи оподаткування та початком формування податкових органів на українських землях.

Одним із перших податкових платежів, який справлявся в Київській Русі, вважається данина, тобто періодичні стягнення з підкорених племен і народів, які збагачували княжу казну. Поступовий розвиток господарства, виникнення міст, збільшення кількості населення потребували збільшення надходжень до казни. Поряд зі збиранням данини київськими князями був упроваджений оброк як плата за користування земельними ділянками, знаряддями праці, будівлями тощо.

Збір данини та оброку в цей період здійснювався не спеціалізованими фіскальними органами, а «полюддям» (князь із дружиною самостійно займався збором цих платежів «по людях») чи «повозом» (піддані самостійно доставляли платежі до княжої казни) [2, с. 89].

Стягнення перших податкових платежів здійснювалось безпосередньо зацікавленими в максимізації прибутку особами, було несистематичним, не існувало чітко встановленого порядку визначення їхніх розмірів. Наслідком такої податкової політики цього історичного періоду були численні зловживання, які призводили до масового невдоволення та повстань. Літописи свідчать про те, що в середині X століття прагнення збільшити данину з древлян коштувало життя київському князю Ігорю (бл. 878-945). Князя Ігоря, який повернувся з нечисленною дружиною для повторного збору данини, древляни з міста Іскоростеня захопили в полон і стратили [3, с. 56].

Помстившись древлянам за смерть чоловіка, княгиня Ольга (бл. 920-969) починає проводити заходи щодо упорядкування системи оподаткування з метою запобігання подібним випадкам у майбутньому. Так, нею були чітко визначені порядок стягнення данини («устави»), а також перелік, розміри та строки сплати данини («уроки»). Крім того, Ольгою була створена мережа спеціалізованих пунктів збору податків («становища»), які розміщувалися в центрах сільських общин. Такі своєрідні фінансові установи тих часів можна вважати прообразом сучасних податкових органів, а запровадження нової системи оподаткування – першою на українських землях значною податковою реформою.

Подальший інтенсивний розвиток Київської Русі, розширення її кордонів, виникнення великих міст, активізація торговельно-економічних відносин вимагали збільшення надходжень до казни. Наслідком цього стає запровадження нових повинностей («корми», «дари», «поклони», «дими»), застосування нових методів і більш складних форм їх стягнення.

Суттєві зміни в системі оподаткування призвели до реорганізації тогочасних органів збирання податків. Так, з'явилися спеціальні посади при княжих дворах («данщики», «вірники», «митники», «осьменники», «п'ятенщики»), які відповідали за збір відповідних податей. Необхідно відзначити, що чіткої регламентації повноважень таких органів на той час не існувало.

Після розпаду в середині XII століття Київської Русі на окремі незалежні князівства централізована система оподаткування перестає функціонувати. На зміну їй прийшли системи податей окремих князівств.

На початку XIII століття слов'янські землі опинилися під монголо-татарським пануванням, наслідком чого став ще більший занепад єдиної податкової системи на нинішніх українських землях. За часів Золотої Орди податковий тиск на цих територіях значно посилювався, перелік об'єктів оподаткування розширився. Так, були введені такі податки, як «харадж», «іхраджат», «тагар», «вихід», «тамга», «бігар», «тарх» тощо [2, с. 96].

Як органи збирання податей виступали «баскаки» – збирачі податків, представники монгольського хана на завойованих землях. Баскаки контролювали місцеву владу. У кожному князівстві був свій особливий «баскак», а у Володимирі знаходився «Великий

баскак». Наприкінці XIII століття право збирання податей було передане слов'янським князям.

Із початком визволення слов'янських земель від монголо-татарського панування в XIV столітті розпочався другий етап становлення податкових органів на українських землях, який тривав до кінця XIX – початку XX століть. Це був період перебування українських земель у складі інших держав.

Знаходячись у складі Великого князівства Литовського з другої половини XIV століття, населення більшості князівств на території нинішньої України було зобов'язане сплачувати досить високі податки, що було викликано зростаючими фінансовими потребами, пов'язаними з розширенням територій князівства Литовського та військовими потребами. При цьому механізм адміністрування податків був доволі простим, розвиненої системи оподаткування не було.

Реформування податкової системи розпочалося тільки після завершення війни з Золотою Ордою. Сформовані в той період податкові органи вже мали певну структуру. Так, у кожному великому місті запроваджувалась посада призначеного князем намісника-воєводи, якому підпорядковувались усі інші посадовці. Безпосереднім збором податків займалися спеціальні збирачі. Зібрані ними податки здавалися ключникам, що знаходились у замках великих міст. Контроль за діяльністю збирачів і ключників здійснювався князівськими ревізорами. У процесі адміністрування податків вівся облік платників (перепис населення) та надходжень (заповнення прибуткових і видаткових книг).

Із другої половини XVI століття на українських територіях, які знаходились під владою Речі Посполитої, розповсюджується дія польського законодавства. Правом справляти податки наділяються місцеві шляхтичі, які, зловживаючи наданими їм привілеями й користуючись відсутністю контролю з боку влади, самовільно встановлювали додаткові податки на свою користь.

Податкова система Речі Посполитої була недосконалою, не могла повною мірою забезпечити стягнення всіх наявних на той час податків. Свідченням цього можна вважати практику передачі в оренду окремим шляхтичам права збирання деяких податків, що зумовлювало численні зловживання в процесі оподаткування.

Наприкінці XVI століття на півдні сучасної України утворюється Запорозька Січ – своєрідне самоврядне козацьке утворення. У Запорозькій Січі існували власна казна (скарб) і власна податкова система, яка формувалась під впливом різних тенденцій історичного розвитку оподаткування. Основними джерелами наповнення козацької казни були надходження від оподаткування промислів і торгівлі.

Своєрідним податковим органом Запорозької Січі була скарбова старшина, підзвітна кошовому отаману та козацькій раді. До складу скарбової старшини входили шафари (збирачі податків) і підшафарії, що вели облік одержаних доходів і видатків, кантаржей (хранитель мір і ваг) і канцеляристи. Порядок сплати податків та їхні розміри ухвалювалися козацькою радою. Загалом так звані податкові служби Запорозької Січі були малорозвиненими.

Надалі зміни в податковій системі на українських землях відбувались за часів перебування цих територій у складі Російської імперії (друга половина XVII – початок XX століть). Починається поступове переорієнтування оподаткування українського населення на наповнення російської казни.

У другій половині XVII століття цілісної вертикальної системи податкових органів в Росії не існувало. Збором запроваджених на той час податків (поземельного, податку на майно, грошових оброків тощо, зборів і мит) займалися органи центрального державного управління – Прикази різного рівня. Пізніше контроль за податковими надходженнями на українських

землях здійснювався вищими посадовими особами – царськими обер-фіскалами, що призначалися указами Петра I (1672-1725).

Відповідно до указу Петра I від 26 листопада 1718 року, в Росії розпочалася податкова реформа, яка почалась із проведення перепису населення. Замість великої кількості подвірних податей, було введено подушний податок, який передбачав постійне місце перебування платника, що надалі призвело до появи кріпосного права. На низовому рівні збиранням податків займалися земські старости. На центральному рівні була створена Камер-колегія, яка опікувалася питаннями оподаткування та мала на місцях свої підрозділи. Крім того, у 1722 році в Україні була створена Малоросійська колегія, яка була найвищою установою на цих територіях та контролювала діяльність гетьмана і старшин.

Подальші зміни в податковій системі відбулися за часів правління Катерини II (1729-1796), яка реформувала механізми оподаткування та систему адміністрування податків. Так, 24 жовтня 1780 року нею був виданий указ «Об учреждении Экспедиции о государственных доходах, контроле и ревизии счетов, изыскании недоимок, недоборов и начетов», який поклав початок формуванню нової фінансової системи держави [4, с. 67]. Були створені окремі органи управління з питань доходів, витрат, ревізії рахунків, стягнення недоїмок. На нижчому рівні були створені губернські казенні палати, яким підпорядковувались губернське та повітові казначейства.

Світова геополітична ситуація на початку XIX століття й фінансове становище Російської імперії змушують імператора Олександра I (1777-1825) вдатися до реформування державного управління Російської імперії, важливою складовою якого була міністерська реформа, проголошена Маніфестом «Об учреждении министерств» від 8 вересня 1802 року. Одним зі створених міністерств було міністерство фінансів, до компетенції якого входило управління державними доходами, у тому числі й податками.

У 80-х роках XIX століття в ході реформування податкової системи зазнала змін і система адміністрування податків. Так, міністром фінансів М.Х. Бунге з метою посилення податкового контролю були створені «податні присутствія» за різними видами оподаткування та запроваджені посади «податних інспекторів» при Казенній палаті, діяльність яких мала забезпечити своєчасне і правильне надходження податків. Посади податних інспекторів були запроваджені в Російській імперії відповідно до закону від 30 квітня 1885 року [5, с. 215].

Основними обов'язками податних інспекторів були адміністрування податків і робота на чолі податних присутствій. Крім цього, вони мали вести нагляд за торговельною діяльністю й виконували інші доручення Казенної палати.

На початку XX століття податні інспектори виконували великий і складний обсяг роботи в складі численних присутствій і були ключовою ланкою сформованої на той час досить прогресивної системи справляння податків.

Третій етап розвитку системи оподаткування й, зокрема, податкових органів на українських землях припадає на період існування Української Народної Республіки, Гетьманату й Директорії, коли в Україні почала формуватися самостійна фінансова політика.

Після революційних подій у Російській імперії 1917 року в Києві в березні цього ж року було створено Українську Центральну Раду (далі – УЦР), а пізніше проголошено Українську Народну Республіку (далі – УНР). Одним із перших законів, прийнятих УЦР, був закон про оподаткування населення держави. Відповідно до вказаного закону, при кожному губернському комітеті створювалися фінансові комісії, які мали організувати збір податків. Усі зібрані кошти мали спрямовуватись у казну УЦР. Але треба відзначити, що загалом керівництво УНР не провело жодних суттєвих податкових реформ і створити ефективний апарат адміністрування податків за короткий період свого управління країною йому не вдалося.

У квітні 1918 року в результаті державного перевороту до влади прийшов П. Скоропадський, який був проголошений гетьманом України. Для стабілізації фінансової системи країни в структурі Міністерства фінансів були створені Департаменти податків (простих і посередніх), митних зборів тощо [6, с. 49]. На місцях тимчасово було відновлено функціонування податкових органів у структурі дореволюційних установ, які підпорядковувались Міністерству фінансів.

У грудні 1918 року П. Скоропадський змушений був скласти свої повноваження й передати їх Директорії на чолі з В. Винниченком і С. Петлюрою, яка прийшла до влади внаслідок повстання в листопаді 1918 року. За півтора місяця свого перебування при владі Директорія нічого не встигла зробити у сфері податкової політики [7, с. 262].

Час перебування українських земель у складі Радянського Союзу можна вважати четвертим етапом становлення системи податкових органів України. Внутрішня політика Радянської держави в період 1918-1921 років («воєнний комунізм») характеризувалася крайньою централізацією управління економікою, згортанням товарно-грошових відносин, ліквідацією приватної власності, що призвело до втрати практично всіх об'єктів оподаткування. Податкова політика нової влади зводилася переважно до збирання продрозкладки із селян. Стягнення податків у грошовій формі практично припинилося, наслідком чого стало майже повне розформування податкових установ.

Нова економічна політика (неп) радянської влади, затверджена X з'їздом РКП(б) в березні 1921 року та спрямована на відновлення народного господарства, передбачала заміну продрозкладки проподатком, відновлення ринкових відносин і системи оподаткування. Збиранням податків на початку 1920-х років займалися різні органи (наркомат фінансів, наркомат праці, наркомат продовольства, місцеві органи влади тощо). У липні 1921 року Центральне податкове управління Наркомату фінансів РРФСР було реорганізовано в Управління податками і доходами, закладаються основи податкової системи радянської держави.

Із 1923 року керівництво стягненням податків було покладене на народні комісаріати фінансів СРСР, союзних та автономних республік, а також місцеві фінансові відділи. Безпосереднє збирання податків і контроль за своєчасністю їх сплати поклалися на фінансових інспекторів, їхніх помічників і фінансових агентів, які були наділені найширшими повноваженнями [8, с. 81].

У результаті податкової реформи 1930-1932 років у структурі міських і районних фінансових відділів були створені територіальні податкові органи – податкові інспекції. Організаційним підрозділом податкової інспекції була податкова дільниця, яка здійснювала обчислення та збір податків на певній території. Посадовими особами податкових інспекцій були податкові інспектори, які виконували контрольні функції, та податкові агенти, котрі займалися прийомом податкових платежів, обліком платників та об'єктів оподаткування, обчисленням податків.

У кінці 50-х років у структурі податкових органів СРСР відбулися деякі зміни. Управління податками й доходами, податкові інспекції та податкові дільниці були перейменовані відповідно в управління, інспекції й дільниці державних доходів. Їхні функції практично не змінилися.

Відхід від адміністративно-командної моделі розвитку економіки й перехід до ринкових відносин потребували суттєвих змін у податковому законодавстві та реорганізації податкових органів. З метою вдосконалення системи контролю за дотриманням законодавства про податки, повнотою і своєчасністю внесення платежів у бюджет Постановою Ради Міністрів СРСР «Про державну податкову службу» від 24 січня 1990 року № 76 у складі Міністерства фінансів була створена державна податкова служба. Державна податкова служба мала трирівневу структуру управління, яка включала Головну державну податкову інспекцію,

державні податкові інспекції міністерств фінансів союзних республік і державні податкові інспекції по автономних республіках, краях, областях, районах і містах [9].

Згідно з постановою Ради Міністрів Української РСР «Про створення державної податкової служби в Українській РСР» від 12 квітня 1990 року № 74, 1 липня 1990 року було утворено державну податкову службу УРСР.

П'ятий етап становлення й розвитку податкових органів на українських землях розпочався із набуттям Україною незалежності в серпні 1991 року. До Закону УРСР «Про державну податкову службу в Українській РСР» від 4 грудня 1990 року № 509-ХІІ, який визначав права, обов'язки та відповідальність державних податкових інспекцій, 7 липня 1992 року були внесені зміни, відповідно до яких при Міністерстві фінансів України була створена Державна податкова служба України, до складу якої входили Головна державна податкова інспекція України й державні податкові інспекції по Республіці Крим, областях, районах і містах [10].

Постановою Кабінету Міністрів України «Питання державної податкової служби в Україні» від 05 жовтня 1992 року № 559 у складі Головної державної податкової інспекції України були утворені управління податкових розслідувань і відповідні підрозділи при державних податкових інспекціях у Республіці Крим, областях, районах і містах, установлено граничну кількість апарату державної податкової служби України, затверджено Положення про спеціальні звання службових осіб державних податкових інспекцій.

Подальше вдосконалення діяльності податкових органів України відбулось у 1993 році. Так, Постановою Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення діяльності державної податкової служби та зміцнення її матеріально-технічної бази» від 24 липня 1993 року № 570 передбачалось проведення перебудови структури податкових інспекцій за функціональним принципом, утворення в їхньому складі підрозділів, зокрема ревізійних, обслуговування платників податків [11].

Суттєва модернізація податкової служби України відбулася в 1996 році. Указом Президента України «Про утворення Державної податкової адміністрації України та місцевих державних податкових адміністрацій» від 22 серпня 1996 року № 760/96 на базі Головної державної податкової інспекції України, державних податкових інспекцій по Автономній Республіці Крим, областях, районах і містах, що ліквідовувалися, були створені Державна податкова адміністрація України та, відповідно, державні податкові адміністрації в Автономній Республіці Крим, областях, районах і містах [12].

Новим поштовхом для розвитку податкової системи України стало прийняття Верховною Радою України 2 грудня 2010 року Податкового кодексу України, який набрав чинності з 1 січня 2011 року. У Податковому кодексі вперше запроваджено поняття «контролюючі органи», визначені їхні функції й повноваження.

У грудні 2010 року з метою оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та підвищення ефективності державного управління Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» шляхом реорганізації Державної податкової адміністрації України було утворено Державну податкову службу України.

Наступним кроком у процесі реформування податкових органів України було створення у 2013 році Міністерства доходів і зборів України (далі – Міндоходів України), яке стало правонаступником Державної податкової служби України та Державної митної служби України. Міндоходів України було визначено головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів і реалізації єдиної державної податкової, державної митної політики.

У травні 2014 року Міндоходів України було реорганізовано в Державну фіскальну службу України, діяльність якої спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України через

Міністра фінансів (Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну фіскальну службу України» від 21 травня 2014 року № 236) [13].

Отже, в результаті проведеного дослідження історичних шляхів становлення й розвитку податкових органів на українських землях можна зробити висновок, що процес формування системи оподаткування на теренах сучасної України розпочався ще за часів Київської Русі. Закладені в ті часи основи податкової системи, пройшовши тривалий шлях змін і вдосконалення протягом багатьох століть, відіграли важливу роль під час побудови сучасної системи податкових органів України. Тому вважаємо, що історичний досвід розвитку податкових органів на українських землях має досліджуватися й надалі, а результати таких досліджень необхідно використовувати для подальшого вдосконалення системи податкових органів України та підвищення її ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Поляк А.В. Становлення і розвиток місцевих податків і зборів на Українських землях / А.В. Поляк // Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику : Міжнародна науково-практична конференція, м. Донецьк, 7-8 березня 2014 року. – Д. : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2014. – С. 70-74.
2. Ярошенко Ф.О. Історія оподаткування : навчальний посібник / Ф.О. Ярошенко, П.В. Мельник, В.Л. Андрущенко, В.М. Мельник. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. – 242 с.
3. Грушевский М. Иллюстрированная история Украины / М. Грушевский. – М. : «Сварог и К», 2001. – 556 с.
4. Ковальчук І.В. Правове регулювання оподаткування населення українських земель у складі Російської Імперії / І.В. Ковальчук // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – Вип. 2. – С. 65-71.
5. Головка О.М. Податкова інспекція Російської імперії на українських землях / О.М. Головка // Форум права. – 2010. – №4. – С. 214-222.
6. Нечай Н.В. Фінансова та податкова політика України в 1917-1919 рр. / Н.В. Нечай // Вісник податкової служби України. – 1999. – № 26. – С. 48-51.
7. Цимбал П. Податкова політика України за існування Української Народної Республіки, Гетьманату та Директорії : історико-правовий аспект / П. Цимбал // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2004. – № 5(27). – С. 259-263.
8. Гиниятуллин Ф.К. Налоговая система : исторический аспект (отечественный опыт) / Ф.К. Гиниятуллин // Вестник ЮУрГУ. – 2010. – № 25. – С. 79-84.
9. О государственной налоговой службе : Постановление Совета Министров СССР от 24 января 1990 года № 76 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://base.consultant.ru/cons/CGI/online.cgi?req=doc ;base=ESU ;n=4921>
10. Про державну податкову службу в Українській РСР : Закон Української РСР від 4 грудня 1990 року № 509-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 6. – Ст. 37.
11. Про вдосконалення діяльності державної податкової служби та зміцнення її матеріально-технічної бази : Постанова Кабінету міністрів України від 24 липня 1993 року № 570 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/570-93-%D0%BF>
12. Про утворення Державної податкової адміністрації України та місцевих державних податкових адміністрацій : Указ Президента України від 22 серпня 1996 року № 760/96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/760/96/ed19960822>

13. Про Державну фіскальну службу України : Постанова Кабінету міністрів України від 21 травня 2014 року № 236 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 55. – С. 31.

REFERENCES

1. Polyak, A.V. (2014), "Formation and development of local taxes and assessments in the Ukrainian lands", *Riven efektyvnosti ta neobkhidnist vplyvu yurydychnoyi nauky na normotvorchu diyalnist ta yurydychnu praktyku : Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya* [Level of efficiency and necessity of the influence of jurisprudence on the legislation and practice of law : International research and practice conference], Donetsk, East Ukrainian scientific legal organizaciya, March 7-8, 2014, pp. 70-74.
2. Yaroshenko, F.O., Melnyk, P.V., Andrushchenko, V.L. Melnyk, V.M. (2004), *Istoriya opodatkovannya : navchalnyi posibnyk* [Taxation history : textbook], National academy of DPS of Ukraine, Irpin, Ukraine.
3. Hrushevskiy, M. (2001), *Illyustrirovannaya istoriya Ukrainy* [Illustrated history of Ukraine], «Svarog i K», Moscow, Russia.
4. Kovalchuk, I.V. (2011), "Legal regulation of population taxation of Ukrainian lands under the rule of the Russian Empire", *Visnyk Academy of advocacy of Ukraine*, iss. 2, pp. 65-71.
5. Holovko, O.M. (2010), "Tax inspectorate of the Russian Empire in the Ukrainian lands", *Forum prava*, no. 4, pp. 214-222.
6. Nechay, N.V. (1999), "Financial and taxation policy of Ukraine during 1917-1919", *Visnyk podatkovoyi sluzhby Ukrayiny*, no. 26, pp. 48-51.
7. Tsimbal, P. (2004), "Taxation policy of Ukraine in Ukrainian People's Republic, Hetmanate and Directorate : historical legal aspect", *Naukovyi visnyk National academy of DPS of Ukraine*, no. 5(27), pp. 259-263.
8. Giniyatullin, F.K. (2010), "Taxation system : historical aspect (domestic experience)", *Vestnik YuUrGU*, no. 25, pp. 79-84.
9. "On State Tax Service" : Decree of the Council of Ministers of the USSR on 24 January 1990 № 76, available at : <http://base.consultant.ru/cons/CGI/online.cgi?req=doc ;base=ESU ;n=4921>
10. "On State Tax Service of the Ukrainian SSR" : Law of Ukrainian SSR on 4 December 1990 № 509-XII, *Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR*, 1991, no. 6, art. 37.
11. "On Improvement of Internal Revenue Service Activity and Consolidation of its Material and Technical Facilities" : Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on 24 July 1993 № 570, available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/570-93-%D0%BF>
12. "On Establishment of the State Tax Administration of Ukraine and Local Tax Administrations" : Decree of the President of Ukraine on 22 August 1996 № 760/96, available at : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/760/96/ed19960822>
13. "On State Fiscal Service of Ukraine" : Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on 21 May 2014 № 236, *Ofitsiynyi visnyk Ukrayiny*, 2014, no. 55, p. 31.